

O Ğ L A K K L A S İ K L E R İ

PIERRE LOTI
UMUDUNU YİTİRMİŞ
KADINLAR

Türkçesi: *Birsel Uzma*

Önsöz

Elinizdeki baştan sona hayal ürünü bir hikâyedir. Cenân, Zeynep, Melek ya da André'ye hakiki isimler vermek aslında keyfi bir seçim olmuştur, çünkü bu insanlar gerçekte hiçbir zaman varolmamıştır.

Hikâyenin hakikate tekabül eden tek yanı, bugün Osmanlı haremelerinde yüksek bir entelektüel düzeyin yaygın olarak bulunması ve bunun sonucu olarak yaşanan ıstıraptır.

Benim yabancı gözlerime belki olduğundan daha yakıcı görünen bu ıstırap konusunda sevgili Türk dostlarım da endişelenmekte ve bir çare bulmak istemektedir.

Oradaki önemli düşünürlerin aramayı sürdürdüğü devayı bulduğumu iddia etme gafletine düşmeyeceğim tabii. Fakat onlar gibi ben de, bir çözümün mümkün olduğuna ve bunun da eninde sonunda bulunacağına inanıyorum, çünkü her şeyden önce, İslâm'ın bilgi ve merhamet timsali o muhteşem peygamberi, bir zamanlar kendisi tarafından konulan kuralların, zamanın getirdiği kaçınılmaz değişim sonucu birer ıstırap kaynağına dönüşmesini arzu etmiş olamaz.

Pierre Loti

BİRİNCİ KISIM

I

Tanınmış yazar André Lhéry, solgun bir ilkbahar sabahı, son gözdesiyle birlikte bir önceki kıştan beri neredeyse hiç çıkmadığı Biskay Denizi kıyısındaki küçük evinde, bezgin bir hâlde mektuplarını karıştırıyordu.

“Bu sabah ne çok mektup var! Çok fazla, çok!” diye iç geçirdi.

Postacının bazı günler daha az zarf taşıdığı doğrudu. Böyle günlerde de, inziva hayatına biraz fazla gömüldüğü hissine kapılarak mutsuz oluyordu. Çoğunluğu, yazara olan entelektüel hayranlıklarına ilişkin nazik cümlelerle dolu, kâh imzalı, kâh imzasız kadın mektuplarıydı bunların. Neredeyse hepsi şöyle başlıyordu: *Hiç tanımadığınız bir kadın yazısı görünce çok şaşıracaksınız mösyö!*

André bu giriş cümlelerine gülümsüyordu. Şaşırmak mı? Yoo hayır! Şaşırmaktan vazgeçeli çok olmuştu. Dünyada bu tür bir girişimde bulunma cesaretini gösteren tek insan olduğuna inanan bir kadından gelen her yeni mektupta şu sözler de eksik olmuyordu: *Sizinle ruh ikiziyiz; yemin ederim bu dünyada kimse sizi benim kadar anlamamıştır.* Bu noktada André, bu tür bir iddiada beklenmedik bir yan olmamasına rağmen gülümsemiyordu aslında; aksine duyulanıyordu. Uzak mesafelerde yaşasalar da hiçbir zaman uzak oldukları söylenemeyecek bu varlıklar üzerindeki etkisini fark etmek, gelişimlerindeki sorumluluk payının bilincine varmak, çoğunlukla derin düşüncelere dalmasına neden oluyordu.

İçten geldiği gibi öylece yazılan, bu güven dolu mektuplar arasında, ona kulak vermemesi, acısını hissetmemesi imkânsız bir ağabeye atılan hakiki bir çığlık vardı aslında! André Lhéry, kibirle dolu ya da bayağı olanları çöp sepetine gönderdikten sonra, bu türden olanları bir kenara ayırıyor, cevap yazacağına kesin bir inançla saklıyordu. Fakat, ne yazık ki çoğunlukla zamanı yetmediğinden, zavallı mektuplar üst üste yığılıyor, çok geçmeden sonradan gelenlerin yarattığı yığının altında boğuluyor ve nihayet unutulup gitmeye mahkûm oluyordu.

Bu sabahın postasında da Türkiye damgalı bir mektup vardı. Posta idaresinin kaşesinin üzerinde André için her zaman yürek burkucu olmuş İstanbul adı açık ve net olarak okunuyordu.

İstanbul! Tek bir sözcük nasıl bir sihirle canlandırıyor olabilirdi bu kadar çok anıyı!.. André, kimden geldiğini bilmediği, içeriğinin bir önem arz edip etmediğini bile bilmediği bu zarfı yırtmadan önce, uzun süre hatırlamadığı İstanbul hafızasının derinliklerinde ne zaman canlanıverse hissettiği o hep aynı ama tarifsiz ürpertiyle duraklayıverdi. Bir rüyadaymış gibi, dünyanın sonsuz çeşitliliğini hayranlıkla izleyen gözlerinin önünde bir şehir silüeti beliriverdi: Ufku kaplayan Marmara'nın mavi çemberi içinde, gökyüzü üzerindeki yüksek profiliyle, hayatının son günlerinde eşi benzeri olmayan o ihtişamlı minareler ve kubbeler şehri...

On beş yıl kadar önce, kendisine mektup yazan tanımadığı insanlar arasında, Türk haremlerinden çıkmış birkaç güzel de vardı. İlk gençliğini konu alan bir kitabında mütevazı hemşirelerinden biriyle olan macerasını anlattığı için ona sitem edenler, vicdan azabıyla da olsa sevmeye

devam edenler, ona kusursuz olmasa da oldukça hoş bir Fransızca'yla kaleme alınmış çok samimi sayfalar gönderiyorlardı gizlice; birkaç karşılıklı mektuptan sonra, ölümcül bir günaha cesaret etmişler gibi, karmakarışık düşünceler içinde, suskunluğa gömülüyor ve içine nüfuz edilmesi mümkün olmayan bir gizemin içinde kaybolup gidiyorlardı.

Nihayet uzaktan, o kıymetli diyarın damgasını taşıyan zarfı yırttı ve okudukları ilk başta omuz silkmesine neden oldu: Ah! Hayır, bu kadın onunla dalga geçiyor olmalıydı! Dili fazla moderndi, Fransızca'sı fazla arı ve fazla kolay. *Kur'an*'dan alıntılar yapıyor, Zahide Hanım'ı hatırlatıyor ve yağmaya çıkmış Kızılderililerin ihtiyatlılığıyla cevabını postaneye göndermesini talep ediyordu. İstanbul'dan gelip geçmekte olan bir seyyah kadın ya da elçilerden birinin eşi olabilirdi ya da Paris'te eğitim görmüş bir Levanten, kim bilir?

Bununla birlikte mektubun çok güçlü bir cazibesi vardı ve André, neredeyse kendi aksi iradesine rağmen, hemen cevap yazdı. Aslında Müslüman cemaati hakkındaki bilgilerini ortaya koyması ve nezaket göstererek, "Siz, bir Türk kadınısınız! Olamaz; tahmin edersiniz ki, pek inandırıcı değil!.." demesi gerekiyordu.

Gerçek olamazmış gibi görünmesine rağmen, mektubun cazibesi tartışılmazdı... André ertesi güne kadar aklından çıkarmayı başaramayınca, hayatında yeni bir şeyin, daha sonra mutluluk, tehlike ve hüznün birbirini kovalayacağı yeni bir dönemin başlamakta olduğu gibi belli belirsiz bir hisse kapıldı.

Aynı zamanda, Türkiye'ye olan aşkına rağmen bir daha gidemeyecek bir adama gönderilmiş bir davetti bu

âdeta. O gün, o nisan günü, henüz kaybolmayan kış güneşinin aydınlığında, o kararsız Biskay Denizi gözüne birdenbire, tahammülü imkânsız bir hüznün simgesi gibi göründü; neredeyse ebediyen devam eden çalkantısının ortasında koca koca kıvrımlarıyla, insanı hem kendine çeken hem ürküten, sonsuz enginliği üzerinde açık bir ağız gibi, soluk yeşile çalan bir deniz. Oysa anılarından kopup gelen Marmara'nın görüntüsü, kıyıları boyunca çepeçevre hüküm süren İslam'ın gizemiyle, nasıl da tatlı, nasıl da dinlendirici ve huzurluydu! Bir zamanlar tutkunu olduğu Bask diyarı, artık durup bakma zahmetine değmiyor gibi görünüyordu gözüne; eskilerde Pirenelerin köylerinde, çevredeki antik kasabalarda -hatta aptal villaların istilasına rağmen şu eski Fontarabie şehrinin pencerelelerinin önünde- yaşamaya devam ediyor gibi hissettiği o eski Bask ruhunu, hayır, bugün artık hiçbir yerde bulamıyordu. Fakat orada, ah o İstanbul'da, akşamları ölümlerin ruhu için binlerce küçük sarı alevin yandığı lambalarıyla mezarlıkların, yüksek minareli camilerin gölgesinde, insanın mazisi ve eski düşleri nasıl da devam ettiriyordu varlığını! Ah! Karşılıklı iki kıyısı, Avrupa ve Asya, Boğaziçi boyunca birbirlerine, Doğu'nun ışık oyunları altında sürekli değişen görünümleriyle minarelerini ve saraylarını göstermeyi sürdürüyorlardı! Şark'ın periler diyarının yanında, Gaskonya Körfezi tabii ki daha solgun ve daha buruk kalıyordu! O hâlde neden oraya gitmek yerine burada kalıyordu? Küçük efsunların, zamanın nasıl geçtiğini unutturan hüznü ve eşsiz sarhoşlukların ülkesi oradayken, hayatın sayılı günlerini burada harcamak nasıl bir basiretsizlikti?

Fakat, gözlerini bu dünyanın görüntüsüne, Okyanus'un

sert boralarıyla dalgalarının dövdüğü bu renksiz körfezin kıyısında açmıştı; kendini bildi bileli kaç kaçamak mevsimi burada yaşamıştı; dolayısıyla, buradaki her şeyi umutsuzca seviyor, başka yerde olduğu zamanlarda özleyeceğini de biliyordu.

Dolayısıyla bu nisan sabahı, André Lhéry, bütün halkların arasında kaybolup gitmenin, bütün dünyada göçebe olmanın, her yere ayrı ayrı yürekten bağlanmanın telafisiz acısını bir kez daha hissetti. Tanrım, neden onun iki vatani vardı: Kendisinininki ve ötelerde, Şark'taki vatamı?

II

Aynı nisan ayında, bir sonraki hafta güneş, uyumakta olan bir genç kızın odasına süzülüyordu storların ve müslin perdelerin arasından. Perdeleri, panjurları, parmaklıkları aşmak zorunda bile kalsa, dünya var olalı, insanların, hayvanların, basit ya da karmaşık her türlü varlığın ruhunu, şakıyan küçük kuşların ufacık ruhlarını ele geçirmek üzere, dünyanın yeniden canlanmasıyla ortaya çıkan o geçici sevinç ve ebedi aldatmacayı taşıyan bir sabah güneşiydi bu.

Dışarıda, mevsim itibarıyla henüz gelmiş kırlangıçların kanat sesleri ve Şark ritmiyle çalınan bir davulun boğuk gürültüsü işitiliyordu. Zaman zaman devasa bir hayvandan çıktığı hissi yaratan ulumalar havaya karışıyordu: Hızla seyreden gemilerin gürültüsü, buharlı vapurların düdükları, yakınlarda bir yerlerde çılgınca hareketli büyük bir liman olması gerektiğine işaret ediyordu; fakat bu gemi seslerinin çok uzaklardan, aşağılar-

da bir yerlerden geldiği hissediliyordu ve bu da, deniz seviyesinden yukarıda, bir tepenin üzerinde, sakin bir bölgede olunduğu hissi yaratıyordu.

Genç kızın uyumakta olduğu, güneşin içeri süzüldüğü o oda zarif ve beyazdı. O yıl hâlâ (1901 yılı), dekadansımızın son inceliklerinden birini temsil etmekte olan *l'art nouveau* adı verilen akıma uygun, sözüm ona bir arılık ve yapay bir eskilikle döşenmiş, aslında modern bir odaydı burası. Genç kız, beyaz lake bir yatağın -Londra ya da Paris'in moda dekoratörlerinden biri tarafından, ilkel beceriksizlik ve Japon özentiliği karışımı bir üslupla çizilmiş çiçek bezeklerinin belli belirsiz ayırt edildiği- içinde uyumaya devam ediyordu: Birbirine girmiş sarı saçların ortasında küçücük oval bir yüzü vardı ve bu yüz öylesine eşsiz bir oval forma sahipti ki, bir insan için biraz fazla güzel sayılacağından, balmumundan bir heykele aitmiş izlenimi yaratıyordu. Âdeta fazla zarif denilebilecek delikleri, belli belirsiz kemeriyle küçücük bir burun, iri Meryem gözleri ve Acıların Annesi'ninkiler gibi şakaklara doğru uzayan çok uzun kaşları vardı. Çarşaflarda ve yastıklarda az miktarda dantel, saten yatak örtüsünün üzerine öylece bırakılmış zarif ellerde biraz fazla sayıda ışıltılı yüzük, bizim dünyamızda bu yaşta bir çocuk için abartılı bulunacak bir zenginlik söz konusuydu. Bunun dışında, çevresindeki her şey, bizim batılı lüks anlayışımızın son eğilimleriyle gayet açık bir uyum içindeydi. Bununla birlikte, pencerelerde demir parmaklıklar dışında bir de, bu çarpıcı zarafete bir keyifsizlik, neredeyse bir hapishane boğuntusu katan, bir daha hiç açılmayacak biçimde çakılarak yerleştirilmiş o tahta kafesler vardı.

Genç kız, bu ıslıl ıslıl güneşe ve dışarıda kırlangıçların neşeyle şakımasına rağmen, uykusuz geçen gecelerin sonunda birdenbire düşülen o ağır uykuyu uyuyordu; gözlerinin altındaysa, bir gün önce çok ağladığını düşündüren mor halkalar vardı.

Beyaz lakeden küçük bir çalışma masasının üzerinde, elyazması kâğıtların, yaldızlı armaların bulunduğu zarfların içinde gönderilmeye hazır bekleyen mektupların ortasında unutulmuş bir mum yanmaya devam ediyordu. Aralarında, üzerine ilham ateşiyle notalar karalanmış gibi görünen bir nota kâğıdı da vardı. Ayrıca, kırılğan Saksonya bibloları arasında birkaç kitap sürünüyordu: Baudelaire ve Verlaine'in şiirleri, Kant'ın ve Nietzsche'nin felsefe kitapları, Noailles Kontesi'nin son eseri... Belli ki bu evde, okunanlara dikkat edecek, bu genç beynin fazla coşmasını engelleyecek bir anne bulunmuyordu.

Ve herhangi bir şımartılmış Parizyen genç hanımefendinin gayet rahat edeceği bu odanın içinde oldukça tuhaf, oldukça beklenmedik bir durum olarak, beyaz lake yatağın üzerinde, bizde çoğunlukla haç asılan yerde, Arap harfleriyle yazılmış bir yazı asılıydı: Koyu yeşil kadife üzerine altın sırmayla işlenmiş bir yazı, kadim bir sanatla kumaşa dokunmuş *Kur'an*'dan bir ayet.

Kaygısızca pencerenin pervazına konan iki kırlangıcın birlikte şakıdığı tutkulu ezgiler, bu küçücük ve gencecik yüzün gözlerinin birdenbire kocaman açılmasına neden oldu. Geniş göz bebekleriyle önce kararsız ve dehşetli bu ela gözler, sonra hayattan merhamet diler, tahammül edemediği bir rüyanın izlerini silmesi için hakikate yakarır gibi görünüyordu.

Fakat hakikat de şüphesiz pek farklı değildi, bu kötü

rüyadan. Genç kızın akli ve hafızası yerine geldikçe, git-gide daha karamsar bir ifadeye bürünüyordu o güzel gözler. Kendi hakikatine dönmesine neden olan eşyalarla karşılaştığında, kaçınılmazın umutsuzluğuna boyun eğerek bakışlarını iyice yere indirdi: Açık bir mücevher çekmecesinin içinde, alev alev ışıyan bir taç ve sandalyelerin üzerine yerleştirilmiş, uzun eteği kuyruğunun en ucuna kadar portakal çiçekleriyle süslü, beyaz ipekten bir gelinlik...

Zayıf bir kadın, gözlerinde alevler ve hayal kırıklığı, rüzgâr gibi girdi içeri kapıyı çalmadan. Kapkara elbisesi, uzun siyah başlığı, dikkat çekici sadeliği ve ciddiyetiyle bir tuhaflık olduğu hissi yaratıyordu; ilk bakışta ihtiyar sanılmasına rağmen, değildi aslında; fakir ama iyi bir aileden gelen ve tahminen çok iyi eğitilmiş bir mürebbiye olmalıydı.

“Aldım!.. Artık bizde canım evladım!..” dedi Fransızca olarak, gidip postaneden aldığı, açılmamış bir mektubu çocuksu bir zafer edasıyla elinde sallıyordu bir yandan.

Yatağında yatmakta olan küçük prenses, tamamen aksansız konuştuğu aynı dilde cevap verdi.

“Olamaz! Hakikaten mi?”

“Evet, hakikaten!.. Ondan değilse, kimden olacak evladım? Zarfın üzerinde Zahide Hanım’dan bir şey yazıyor mu? Hayır! O hâlde?.. Ah! Şifreyi başkalarına da verdiyseniz, o zaman başka...”

“Vermediğimi biliyorsunuz!..”

“Eh! O hâlde?..”

Genç kız, sonuna kadar açılmış gözleri ve yanaklarında pembe bir ışıltıyla doğrulmuş oturuyordu artık. Bu hâliyle, canı çok yandığı hâlde, eline olağanüstü bir

oyuncak tutuşturulunca bir anda her şeyi unutan bir çocuğa benziyordu. Oyuncak, bu mektuptu. Mektubu amak için yanıp tutuşmakla birlikte, yaptığı hafif bir sumuş gibi dehşet içinde çevirip duruyordu zarfı elinde. Sonra, yırtıp amaya hazır hâlde, sevimlilik yaparak yakarmaya koyuldu.

“Benim iyi yürekli matmazelim, tatlı matmazelim, bu arzuma kızmayın lütfen ama mektubu okurken yalnız olmak istiyorum.”

“Tabii ki benim sevgili küçük maskaram, sizden daha acayibini bulmak mümkün m zaten!.. Fakat bana da okutacaksınız değil mi daha sonra? En azından bu kadarını hak ettim diye düşünüyorum!.. Hadi bakalım, istediğiniz gibi olsun! Gidip şapkamı, tlm çıkarayım, geliyorum...”

Bu küçük komik ocuk hakikaten çok acayıpti ama aynı zamanda da çok korkaktı. Hayatında ilk kez bir erkek mektubu okuyacaktı ve bunun için, mührü açmadan önce kalkmasının, giyinmesinin ve saçlarını örtmesinin uygun olacağını düşündü. Dolayısıyla Rue de la Paix’deki iyi bir terzinin elinden çıkma uçuk mavi bir sabahlığı alelacele üzerine geiriverdikten sonra, sarı saçlarının üzerine, kenarlarında eski bir Kafkasya işi süsleme bulunan tlbendini sararak, eli ayağı titreye titreye zarfın mührünü kırdı.

Mektup çok kısaydı. Tamamı bir düzine satırdan ibaretti. Ona güven veren ve daha derin bir şey bulamamanın hayal kırıklığına rağmen, gülümsemesine neden olan, hayal etmediği bir pasaj içeriyordu. Kibar ve nazik bir cevaptı bu; hafif bir bıkkınlığın hissedilmesine de izin veren bir teşekkür mektubuydu, hepsi bu. Fakat yine de

imza oradaydı, gayet okunur, gayet hakiki: *André Lhéry*. Onun eliyle yazılmış bu isim, genç kızda neredeyse başını döndüren bir heyecana neden oluyordu. O nasıl orada, uzaklarda, İstanbul damgalı bir zarf aldığında, bir şeylerin başlamakta olduğu hissine kapıldıysa, genç kız da burada, bu cevabın tam da böyle bir günde, hayatının en önemli gününün arifesinde gelmesinden dolayı tanımlayamadığı, bir yandan nefis ama bir yandan da acı bir hisse kapılıyordu. Bunca zamandır rüyalarına giren, ondan bu kadar farklı, ayrı bir gezegende yaşıyormuş kadar ulaşılmaz olan bu adam, onun için bizzat kaleme aldığı ve imzaladığı bu birkaç satır sayesinde, bu sabah hakikaten girmiş oluyordu hayatına.

Daha önce hiçbir zaman kendini bu kadar mahpus ve isyankâr, bağımsızlığa, bilmediği dünyalara koşmaya bu kadar aç hissetmemişti... Dirseklerine dayanıp dışarıyı izlemeye alışkın olduğu pencerelerden birine doğru bir adım: Fakat hayır, orada da o tahta kafesler, onu çileden çıkaran o demir parmaklıklar vardı. Gelinliğinin gösterişli halının üzerine yayılan kuyruğunu bir ayak darbesiyle iterek, aralık bir kapıya, her yeri beyaz mermerle kaplı banyosunun kapısına yöneldi. Buranın oldukça geniş olan kafessiz pencereleri, asırlık çınarların bulunduğu bir bahçeye açılıyordu. Mektubu açık hâliyle elinde tutarak, gökyüzünü, ağaçları, gül goncalarının ihtişamını önünde engeller olmadan görmek, yanaklarını rüzgârın, güneşin yalamasına izin vermek için bu pencerelerden birine dayandı... Aslında o bahçenin çevresi de yüksek duvarlarla çevriliydi! Hapishane avlularının çevresine inşa edilenler tarzı bu yüksek duvarlara ne gerek vardı? Yükseklikleri o kadar ölçüsüzdü ki, aralıklı olarak ayak-

larla desteklenmeleri gerekmişti. Bahçenin içinde dolaşanların yakınlardaki en yüksek evlerden bile görülmemesi amaçlanmıştı...

Bu tür bir hapsedilmişlik hâlinin hüznüne rağmen seviyorlardı bu bahçeyi, çünkü taşlarının üzerindeki yosunları ve likenleriyle çok eskiydi; çünkü şimsir bordürlerinin arasındaki ot bürümüş yürüyüş yolları, eski moda mermer havuzunun içindeki fiskiyesi ve kuş evleri, dallı budaklı dev ağaçların altında hayallere dalmak için, zaman içinde dengesi iyice bozulmuş küçük bir kameriyesi vardı. Bu eski tarz bahçede, bütün bunlara ek olarak bir de, yıllar içinde yavaş yavaş biriken, buraya kapatılmış genç kadınların özlemlerini, esaret altındaki yumuşacık güzelliklerin körpe özlemlerini içine sindirmiş, tatlı ve nostaljik bir ruh vardı.

Bu sabah, dört beş adam -sakalsız yüzleriyle zencilergömleklerinin kollarını sıvamış, bahçeyi yarınki büyük gün için hazırlıyorlardı. Biri elindeki büyük tenteyi dalların arasına geriyor, diğeri muhteşem Asya halılarını yerlere seriyordu. Yukarıdan kendilerine bakan genç kıızı fark edince, gizli anlamlar içeren küçük kaş göz işaretlerinden sonra, bakışlarından asla ürkmeyen genç kızın neşeli bir gülümsemeyle karşılık verdiği hem samimi hem de saygılı bir selam verdiler. Fakat genç kız, demet demet çiçeklerle gelen ve yüzünü görmesine ramak kalan sarı bıyıklı genç bir köylünün gelişiyle dehşet içinde geri çekildi...

Mektup! Elinde André Lhéry'nin mektubunu tutuyordu: Hakiki bir mektup. Şu an için bu her şeyin önüne geçiyordu. Önceki hafta, yarın tamamına erecek olan bu evliliğin neden olduğu korkuyla kendini dengesiz hisset-

mesi sonrası, büyük bir itaatsizlikte bulunarak yazmıştı André Lhéry'ye. Kendisine dayanılmaz görünen meselelerle ilgili dört sayfalık masum bir iç döküş ve en sonda da, sahte bir isimle postaneye gönderilmesini istediği acil bir cevap için yakarış. Düşündükçe tereddüde düşeceği kaygısıyla mektubu, elinde tam adres bulunmadığı hâlde biraz rastgele, eski mürebbiyesinin de işbirliği ve aracılığıyla göndermeyi başarmıştı. Ona Fransızca öğretmiş olan da aynı kişiydi: Derslerin sonuna biraz da eğlence olsun diye Gyp'in kitaplarından çıkma birkaç argo sözcük ekleyen, üniversitede profesör yardımcılığına kadar yükselmiş, maaruf-i umumiye nişanı sahibi, Matmazel Esther Bonneau, asıl adıyla Bonneau de Saint-Miron.

Küçük bir kızın acı dolu çılgılığı yerine ulaşmıştı ve işte romancı ona, hafif bir şüphe ve alaycılığa rağmen, sonuçta nezaketle cevap yazmıştı; en alaycı arkadaşlarına gösterip nispet yapabileceği bir mektup... O anda, ona cevap vermeyeceğini söylemiş olan kuzinlerine (onun için kız kardeş yakınlığında olan) okutmak için ani bir sabırsızlığa kapıldı. Kuzinlerinin evleri de çok yakında, aynı mağrur ve تنها mahalledeydi; dolayısıyla giyinip süslenmek için vakit kaybetmeden, sabahlığıyla gitmeye karar verdi. Hemen, yaşlı bir hizmetçi, ihtiyar bir sütüneyle konuşan şımarık bir çocuk edasıyla seslendi: "Dadı!" Muhtemelen her an orada olmasına, kaprislerini yerine getirmek üzere hazır beklemesine alışkın olduğundan, hemen ardından hiç beklemeden, daha yüksek bir sesle ısrar etti: "Dadı!" Dadı görünmeyince de, parmağının ucuyla elektrikli zile dokundu.

Nihayet seslenilen dadı, yatağın üzerindeki altın sırmayla işlenmiş *Kur'an* ayetinden daha beklenmedik bir

ehre olarak daldı odaya. Simsiyah yüzünün çevresine, gümüş rengi bir örtü sarmış, Goncagül adındaki Etiyopyalı kleydi bu. Genç kız onunla uzakların diliyle, örtüleri, mobilyaları ve kitapları bile şaşırtan bir Asya diliyle konuşmaya koyuldu.

“Goncagül, ne zaman arasam yoksun!”

Fakat bunu, sitemi fazlasıyla yumuşatan, uysal, sevgi dolu bir tonla söylemişti. Aslında zaten haksız bir sitem söz konusuydu, nk Goncagül, söylenenin aksine her zaman oradaydı, hatta aşırın sadık bir köpek misali, fazla oradaydı. Genç kız, kapıda sürgü bulunmasına izin vermeyen detlerinden şikyetiydi, zira evdeki hizmetkrlar istedikleri anda kendi evlerindeymiş gibi girebiliyorlardı odasına; insanın bir an bile yalnızlık teminatı yoktu. Goncagül, sabahtan beri yirmi kere parmaklarının ucunda gelmiş ve genç kızın uyanıp uyanmadığına bakmıştı. Yanmaya devam eden mumu söndürmek için de büyük bir istek duymıştı aslında ama işte, dokunmasının yasak olduğu, ona gizemli tehlikelerle doluymuş gibi görünen o çalışma masasının üzerinde yanmaya devam ediyordu ve bu kk alevi sndrmekle, bir büyüyü bozacağından korkmuştu belki de...

“Goncagül, abuk arşafımı getir! Kuzinlerime gitmem gerekiyor.”

Ve Goncagül çocuğu siyah örtülerle sarıp sarmalamaya başladı. İyi bir terzinin elinden çıkma sabahlığın üzerine bir tür siyah eteklik geçirdi; omuzlarının üzerine de, başını da örtecek bir tür uzantısı olan, uzun bir siyah pelerin yerleştirdi. Başlığa iğnelerle tutturulan kalın siyah pee, kukuletanın altından yüzünü gizlemek üzere aşağı doğru uzanıyordu. Genç kız bu şekilde örtmek için

koşuştururken, küçük nişanlıının acısını pek de ciddiye almazmışçasına, kendi kendiyile konuşur ya da çocuklara söylenen bir şarkı ya da ninni mırıldanır gibi, Asya dilinde bir şeyler söylüyordu.

“Yarın gelip tatlı hanımımı alacak genç bey, sarışın bir yakışıklı! İkimizi birlikte güzel sarayına götüreceksin! Ah! Orada çok mutlu olacağımıza eminim!”

“Sus dadı! On kere söyledim sana, ondan bahsetme bana diye!”

Bir saniye durakladıktan sonra sordu. “Dadı, sen de oradaydın. Babamla konuşmaya geldiği gün en azından sesini işitmiş olmalısın. Söyle bana, nasıldı? Az da olsa tatlı mıydı?”

“Piyanonun sesi kadar hem de, hani sol elinle yapıyorsun ya, bilirsin, en sonuna kadar gidiyorsun... Onun gibi hoştu işte!.. Ah! Genç bey, sarışın ve yakışıklı.”

“Neyse, iyi o zaman!” diye sözünü kesti genç kız Fransızca olarak, neredeyse hakiki bir Parizyenin alaycı vurgusuyla.

Sonra Asya dilinde devam etti.

“Büyükannem kalktı mı? Biliyor musun?”

“Hayır, hanımefendi yarın daha güzel olabilmek için geç saatlere kadar dinleneceğini söylemişti.”

“O zaman uyanınca kuzinlerimde olduğumu söylersiniz. Git, ihtiyar İsmail’i çağır da bana eşlik etsin, birlikte gidelim.”

Matmazel Ester Bonneau (de Saint-Miron), yukarıda odasında -o evde oturduğu zamanlarda kullandığı ve yarının ihtişamına eşlik etmek için davet edilince, gelip yeniden yerleştiği eski odası- vicdan azapları içindeydi. Bu beyaz lake masanın üzerine Kant’ın, Nietzsche’nin

ya da Beaudelaire'in kitabını o getirmemişti aslında. On sekiz ay kadar önce genç kızın yeterince eğitim aldığına karar verilmiş; torunlarına öğretmenlik yapacağı bir başka paşanın evine yerleşmek zorunda kalmıştı. Bu ilk öğrencisi, başında onu kontrol edecek kimse kalmayınca dalmış olmalıydı bu okumalara. Ne olursa olsun, mürebbiyesi olarak, bu genç aklın saptığı her türlü uygunsuz yoldan kendini sorumlu hissediyordu biraz. André Lhéry ile, kendisinin de alet olduğu şu yazışma işinin sonu nereye varacak, onu düşünüyordu bir de! Bu iki varlığın birbirini görmesinin mümkün olmadığı gerçektir: En azından bundan emin olmak mümkündür; âdetler ve kafesler bu işin teminatıydı... Fakat yine de...

Nihayet aşağı indiğinde, sokağa çıkmak için simsiyah bir hayalete dönüşmüş, çıkmak için sabırsızlanan küçük bir varlıkla karşı karşıya buldu kendini.

“Nereye gidiyorsunuz küçük dostum?”

“Bunu kuzinlerime göstermeye. (Bu dediği, mektuptu). Siz de geliyorsunuz doğal olarak. Mektubu birlikte okuyacağız onlara. Hadi, gidelim hemen!”

“Kuzinlerinize mi? Peki!.. Gidip şapkamla tülümü takayım.”

“Ne şapkası? Bir saatliğine gidiyoruz, yuh ama!”

“Öyle denmez çocuğum; yuh da ne demek?..”

“Neden demeyecekmişim? Siz içinizden geldiği zaman yuh demiyorsunuz sanki... şapkanıza kızınca yuh, tülünüze kızınca yuh, genç beye yuh, geleceğe yuh, hayata ve ölüme yuh, her şeye yuh!”

Matmazel Bonneau o anda bir gözyaşı krizinin yakın olduğunu hissetti ve genç kızın aklını başka yöne çekmek için ellerini birleştirdi, başını tiyatrodan trajik pişmanlıkla-

rı ifade etmek için yaptıkları gibi eğerek, “Zavallı büyük-annenezin bu terbiye için bana para ödediğini ve yedi yıl emek verdiğimizi düşünüyorum da...” dedi.

Küçük siyah hayalet, peçesinin ardından bir kahkaha patlattıktan sonra, Matmazel Bonneau’nun saçlarının üzerine kendi elleriyle bir dantel örtü yerleştirdi ve onu belinden tuttuğu gibi sürükledi.

“Ben örtünmek zorundayım, çünkü yasalar gereği mecburum ... Fakat siz hiç de mecbur değilsiniz... İki adım yola gideceğiz zaten... Üstelik sokakta kediyle bile karşılaşmanın zor olduğu bu mahallede!”

Merdivenleri dörder dörder indiler. Goncagül ve Habeşistanlı haremağası, İsmail Baba eşlik etmek için aşağıda bekliyordu onları: Goncagül tepeden tırnağa sim işli yeşil bir ipek çarşafa girmişti. Haremağası, başında fes olmasa, ona bir köy mübaşiri havası verecek, Avrupalı siyah bir redingotun içine sıkışmıştı.

Ağır kapı açıldı; saat on biri bulduğundan, kendilerini dışarıda ıslıl ıslıl bir güneşin altında, bir tepenin üzerinde buldular; aşağıda gemilerle dolu derin körfeze kadar hafif bir eğimle inen, serviler ve yaldızları yok olmaya yüz tutmuş mezarlarla dolu bir mezarlığın korusu başlıyordu hemen karşılarından.

Ayaklarının altında uzanan bu deniz körfezin ardında, uzaklarda, hüznü ama tatlı bir koruluğun servileriyle yarı saklı öteki kıyı üzerinde, şeffaf gökyüzünde, yirmi yıldan beri hasret çeken André Lhéry’nin yakasını bırakmayan o şehir silüeti uzanıyordu. İstanbul burada, romancının hayallerindeki gibi belli belirsiz ve alacakaranlık renkleriyle değil, daha belirgin, ışıkl ve gerçek hâliyle hüküm sürmekteydi.